ԿԱՐԻՆԵ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ԻՐԱՔՈՒՄ ԵՎ ՄԱԿ-Ի ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ (2004Թ. ՀՈՒՆԻՍ – 2005Թ. ՕԳՈՍՏՈՍ)

Սույն հոդվածի առանցքում ՍԱԿ-ի գործունեության լուսաբանումն է՝ Իրաքում ստեղծված սոցիալ-քաղաքական բարդ ու դժվարին իրադրության պայմաններում: Նշված ժամանակահատվածը՝ 2004թ. հունիս – 2005թ. օգոստոս, ներառում է երկրի համար շրջադարձային և կարևոր պատմական իրադարձություն. 2004թ. հունիսի 28-ին պաշտոնապես Իրաքում իշխանությունը փոխանցվեց երկրի նոր ղեկավարներին:

Քաղաքական զարգացումների հետագա ընթացքը հանգուցալուծվեց Իրաքի նոր Սահմանադրության նախագծի փաթեթով: Իրաքի խորհրդարանականները երկար և բուռն քննարկումներից հետո 2005թ. օգոստոսի 28-ին, կիրակի օրը վերջապես հավանության արժանացրին նոր Սահմանադրության նախագիծը, որի հանրաքվեն նշանակվեց 2005թ. հոկտեմբերի 15-ին, շաբաթ օրը:

Հետաքրքրական է և արաբագիտության նորագույն շրջանի համար ոչ պակաս կարևորություն է ներկայացնում հետևյալ հարցադրումը՝ միջազգային այնպիսի հեղինակավոր կազմակերպություն, ինչպիսին Միավորված Ազգերի Կազմակերպությունն է /ՄԱԿ/, գործունեության ինչպիսի աղի է որդեգրել և ինչպես է այն իրականացնում Իրաքում, նախկին վարչակարգի փլուզումից հետո:

Դեռևս 2003թ. մարտի 6-ին «Ազգ» օրաթերթում Իրաքի շուրջ հրապարակումների շարքում էր նաև ՄԱԿ-ի գործունեության մասին բավական հետաքրքիր անդրադարձ, «ՄԱԿ-ը մշակում է Իրաքի հետպատերազմյան կառուցվածքի ծրագիր», վերնագրով:

Ըստ այդ հրապարակման «...ծրագրի 60 էջանոց պատճենը հայտնվել է Լոնդոնի «Թայմսի» տրամադրության տակ: Դրա մշակումն անցյալ ամսվանից հույժ գաղտնի պայմաններում իրականացնում են ՄԱԿ-ի 6 աշխատակիցներ՝ գլխավոր քարտուղարի տեղակալ Լուիզ Ֆրեչեթի ղեկավարությամբ»[1]:

Մինչ այդ ծրագրի բովանդակությանն անդրադառնալը, նշենք, որ արդեն իսկ դրա վերնագիրը վկայում էր Իրաքում սպասվող ԱՄՆ-ի կողմից ռազմական գործողությունների իրականացման անխուսափելիության մասին, ընդ որում «պատերազմ» որակումով: Համաձայն այդ ծրագրի, Իրաքում Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգի տապալումից 3 ամիս անց ՄԱԿ-ը մասնակից էր դառնալու երկրի ինքնակառավարման համակարգի ստեղծմանը: Հետաքրքիր է, որ անգամ տակտիկական նրբանկատություն է արտահայտված, այն է՝ «ՄԱԿ-ը մտադիր չէ լիովին իր հսկողության տակ առնել երկրի կառավարումը, իրաքյան նավթը, պաշտոնյաների հուսալիության ստուգումը կամ ԱՄՆ-ի օկուպացման պայմաններում ընտրությունների անցկացումը: Փոխարենն Իրաքում կարող է ստեղծվել օգնության առաքելություն, որը կօժանդակի նոր կառավարության կազմավորմանը»[2]:

Եվ քանի որ նշված ծրագիրը հետաքրքիր է ոչ միայն քաղաքական տեսանկյունից, այլ նաև սոցիալ-տնտեսական հեռահար կառուցողական նպատակաուղղվածությամբ, ապա թերևս Իրաքին նախատեսվող «օգնության առաքելությունը» արտահայտված է բոլոր հնարավոր դրսևորումներով: Այսպես՝ «ըստ ՄԱԿ-ի աղբյուրների, ծրագիրը կգործի նույնիսկ այն դեպքում, եթե ԱՄՆ-ը պատերազմ սկսի առանց անվտանգության խորհրդի /ԱԽ/ նոր բանաձևի ընդունման: Ծրագրի հեղինակները ՄԱԿ-ին հանձնարարում են նշանակել համակարգող, որը կազմակերպության հատուկ ներկայացուցիչը կդառնա հետպատերազմյան Իրաքում:

Այդ պաշտոնի ամենահարմար թեկնածուն հակամարտությունների հարթման գծով ՄԱԿ-ի հատուկ լիազոր Լախդար Բրահիմին է, որն Ալժիրի նախկին արտգործնախարարն է: Աֆղանստանում նա արդեն մասնակցել է նոր կառավարության կազմավորմանը: 68-ամյա Բրահիմիի դուստրը CNN-ի լրագրող է և ներկայումս աշխատում է Բաղդադում»[3]:

Հատկանշական է, որ անգամ անհանգստության և դժգոհության տրամադրություններ են արտահայտվել մամուլում: Այսպես՝ «Թայմսը» նշում է, որ Իրաքը ՄԱԿ-ի օրինական անդամ է, ուստի նրա ապագա կառավարության հարցի քննարկումը սկսելով, ՄԱԿ-ի ղեկավարները խախտում են կազմակերպության կետերից մեկը, որն արգելում է միջամտել անդամ երկրների ներքին գործերին»[4]:

«Ազգ» օրաթերթը նշված հրապարակման մեջ անդրադարձ է կատարում նաև Իրաքի համար շատ կարևոր «Նավթ պարենի դիմաց»՝ ծրագրին, վկայակոչելով «Ֆայնենշլ թայմս»-ի մեջբերումը, թե «ԱՄՆ-ը և Մեծ Բրիտանիան գրում են ՄԱԿ-ի բանաձևի նախագիծ, որը սահմանում է Իրաքի հետպատերազմյան կյանքին ՄԱԿ-ի «մասնակցության սկզբունքները»: Մասնավորապես նախատեսվում է փոփոխել «Նավթ

պարենի դիմաց» ծրագիրը, ինչը թույլ կտա Իրաքին մարդասիրական օգնություն ցույց տալ Սադդամ Հուսեյնի տապալումից հետո»[5]:

Վերը նշվածին ավելացնենք նաև, որ այդ օրերին Իրաքի շուրջն արդեն ամերիկյան բազմահազարանոց զորք էր տեղակայված. և ԱՄՆ-ը բոլորովին պարտադիր չհամարեց ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի /ԱԽ/ կողմից նոր բանաձևի ընդունումը:

Մանավանդ որ ՄԱԿ-ի կողմից ընդունված մի որևէ բանաձև ԱՄՆ-ի համար «ցանկալի էր, բայց ոչ անհրաժեշտ»:

Ինչպես հայտարարել էր Սպիտակ տան մամլո քարտուղար Արի Ֆլեյշերը մամլո ասուլիսում, ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը պարզ հասկացրել է, որ բանաձև լինի թե ոչ, ԱՄՆ-ը մտադիր է զինաթափել Սադդամ Հուսեյնին:

Այսօր, երբ Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգը Իրաքում տապալված է, ՄԱԿ-ի գործունեությունը Իրաքում ստանում է առավել պատասխանատու շեշտադրություն և տակտիկական տեսանկյունից նոր պայմաններում աշխատելու ունակության դրսևորում:

Կարևորը այն չէ, թե նախօրոք ծրագրված էր, թե ոչ հետագա գործունեությունը Իրաքում, ի դեմս նման կարևոր միջազգային կազմակերպության, ինչպիսին ՄԱԿ-ն է: Եվ եթե զուգահեռներ ենք տարբերակում, հօգուտ ինչ-որ նախնական ծրագրի կամ սոցիալ-տնտեսական բնույթի հեռահար «պայմանավորվածությունների», ապա դրանք նույնպես հաստատում են ՄԱԿ-ի կարևորությունը միջազգային հարաբերություններում:

Տեղին է նկատել, որ Իրաքը ՄԱԿ-ի կազմում է ընդգրկվել 1945թ. դեկտեմբերի 21-ին: Տարբեր տարիների միջազգային հանրությանը ներկայանալով իր ակտիվ կեցվածքով՝ 1981թ. ՄԱԿ-ի երեսունվեցերորդ հերթական նստաշրջանի նաև 1982թ. տասներկուերորդ հերթական սեսիայի, նույն թվականի յոթերորդ և իններորդ սեսիաների Գլխավոր ասամբլեայի նախագահն էր Իսմաթ Քիթթանին: Ի դեպ տարբեր տարիների Իրաքի ներկայացուցիչը ՄԱԿ-ում զբաղեցրել է նաև ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի փոխնախագահի աթոռը, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդում Իրաքը ունեցել է ոչ մշտական անդամներ, մինչև 1991թ. իր անդամները ունենալով ՄԱԿ-ի Տնտեսական և Սոցիալական խորհրդում[6]: Թեև Իրաքը ամերիկյան ռազմական գործողությունների արդյունքում իր տապալված վարչակարգով և փլուզված տնտեսությամբ կանգնած է բոլորովին այլ խնդիրների առջև, սակայն ՄԱԿ-ը իր ճկուն ծրագրերով ներկայանում է նոր պայմաններում աշխատելու ունակությամբ:

2005թ. ապրիլին Իրաքի խորհրդարանը ընտրեց երկրի նոր նախագահ: Հատկանշական է, որ Իրաքի առաջին դեմք ընտրվեց ազգությամբ քուրդ քաղաքական գործիչ, Քուրդստանի հայրենասիրական

միության նախագահ Ջալալ Թալաբանին: Այդ ընտրությունը կայացավ 2005թ. հունվարին տեղի ունեցած երկրի խորհրդարանական ընտրություններում ձայների մեծամասնությունը ստացած առաջատար խումբ կազմող շիաների և քրդերի միջև ընթացող բանակցությունների արդյունքում: Նա 2003թ. հուլիսից մինչև 2004թ. հունիսը ամերիկյան օկուպացիոն աղմինիստրացիայի ստեղծած Իրաքում ժամանակավոր ղեկավար խորհրդի նախագահության անդամ էր:

Իրաքում 2003թ. հունվարին կայացած խորհրդարանական ընտրություններում Քուրդստանի հայրենասիրական միությունը և նրանց նախկին ընդդիմախոսները՝ Քուրդստանի դեմոկրատական կուսակցությունը հանդես եկան միասնական բլոկով, ազգային խորհրդաժողովում ստանալով 75 ձայն:

Իրաքի նորընտիր նախագահ Ջալալ Թալաբանու տեղակալներ ընտրվեցին շիա Աբդել Սահդին, որը նախկինում, ժամանակավոր աղմինիստրացիայի կազմում էր, զբաղեցնելով ֆինանսների նախարարի աթոռը և սունի՝ Գազի ալ-Յավարը, որը մինչ այդ Իրաքի «ժամանակավոր» նախագահն էր: Իրաքում նախագահական խորհրդի այս երեք անդամներն էլ կոչված էին ընտրել երկրի նախարարների խորհրդի ղեկավար, այսինքն վարչապետ և ձևավորելու նոր կառավարություն: Այդ թեկնածությունը հաստատվեց 2005թ. ապրիլի 8-ին, շիա-մահմեդական Իբրահիմ ալ-Ջաֆարի օգտին[7]:

Ուշադրության արժանի է ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Քոֆի Անանի գնահատականը այս ընտրություններին:

«Իրաքում, վերջերս կայացած ընտրությունների հաջողությունը ստեղծում է բարենպաստ իրադրություն: Ժամանակավոր փուլի հաջող ավարտը շատ մեծ նշանակություն ունի:

Ես լի եմ վճռականությամբ հասնել նրան, որ ՄԱԿ-ը ամեն հնարավորը կօգտագործի օգնելու համար Իրաքի ժողովրդին ավարտելու այդ գործընթացը»: «...այսօր համաշխարհային հանրությունը ընդունում է, որ բոլորի համար կարևոր է ընդհանուր խնդիրը՝ Իրաքի առաջընթացը ելման կետից՝ հաջողությամբ ավարտված ընտրություններից, խաղաղ, բարգավաճ և դեմոկրատական ապագային»: «Մինչև իսկ վերջերս հնչած անհամաձայնությունների արձագանքները կարող են շրջվել նոր հնարավորություններով: Հենց այն, որ ՄԱԿ-ը չէր տալիս իր համաձայնությունը Իրաքում սկզբնական էտապի որոշ գործողությունների համար, այժմ նրա համար ապահովում է անհրաժեշտ վստահություն և մերձեցում իրաքյան խմբերին, որոնք պետք է համաձայնվեն միանալ քաղաքական նոր գործընթացին, խաղաղության վերահաստատման նպատակով: Այսօր հենց այդ ժամանակն է օգտվելու համար նման առավելությունից»[8]:

ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարը առանձնակի կարևորում է իրաքցիների որոշում ընդունելու քաջությունը, ժամանակի պահանջը սթափ գնահատելը: «Ոչ ոք չի կարող անտարբեր մնալ իրաքցիների ցուցաբերած խիզախության հանդեպ, որոնք եկան ընտրական տեղամասեր: ՄԱԿ-ը հպարտանում է այն աջակցությամբ, որը կարողացավ ցուցաբերել ինքը զարգացնելու ընտրությունների քաղաքական բաղադրիչ, ինչպես նաև տեխնիկական նախապատրաստման գործում: Մենք օգնեցինք մշակել ընտրությունների մասին օրենք և ձևավորել ընտրական անկախ հանձնաժողով, որը իրականացրեց ընտրությունների անցկացման վերահսկողությունը: ՄԱԿ-ի հանձնախումբը, որը կազմված էր ավելի քան 50 աշխատակիցներից օգնեց հանձնաժողովի աշխատանքին Բաղդադում, Ամմանում և Նյու-Յորքում: ՄԱԿ-ը նախապատրաստեց հանձնաժողովի անդամներին և թվով մի քանի հարյուր այլ աշխատակիցների, որոնք զբաղված էին ընտրություններով, նրանք էլ իրենց հերթին ուսուցանում էին ևս հազար մարդու և այդ գործընթացում նույնպես մենք նրանց օգնություն և աջակցություն ցուցաբերեցինք»[9]:

Իրաքի համար հետպատերազմյան այս շրջանում անչափ կարևոր է Սահմանադրության գործընթացը: Այն անցնում է լարված և իրարամերժ մոտեցումների պայմաններում: Դիտորդները նշում են, որ Իրաքի սուննիներին մտահոգում են ոչ թե Սահմանադրության այս կամ այն հոդվածին, բովանդակությանն ստընչվող խնդիրները, այլ իշխանությունից զրկվելու փաստը: Սուննիները չեն կարողանում հաշտվել շիաների և քրդերի ղեկավար դիրքերի հնարավորության հետ: Մինչև իսկ սուննիների ներկայացուցիչները քաղաքական հեռանկարներ են փորձում ներկայացնել, այն է՝ «փորձելով Սահմանադրության նախագծի հարցում արժանանալ ԱԱՆ-ի աջակցությանը՝ սուննիների ներկայացուցիչները հայտարարում են, որ եթե ընդունվի Սահմանադրության այս նախագիծը, ապա Իրաքի շիաբնակ հատվածը կհայտնվի Իրանի լիակատար ազդեցության տակ: Իսկ ահա ԱԱՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշն արդեն իրաքցիներին կոչ է արել հանրաքվեի ժամանակ կողմ արտահայտվել Սահմանադրության ընդունմանը»:

«Մենք տեսնում ենք, որ Սահմանադրության հարցում սուննիները պառակտվել են, Սուննիների մի մասը դեմ է արտահայտվել Սահմանադրության որոշ հոդվածներին: Դա նրանց իրավունքն է: Նրանք ազատ հանրության ազատ քաղաքացիներ են», - ասել է ԱԱՆ-ի նախագահը, որի կարծիքով առավել կարևորն այն է, որ երկրի բնակչության մեծամասնությունը ներքաշվի սահմանադրական գործընթացում և մասնակցի սահմանադրական քննարկումներին[10]:

Սուննիները մտավախություն ունեն, որ նավթի վաճառքից ստացվող շահույթը կարող է կենտրոնացվել շիաների և քրդերի ձեռքում և պնդում են, որ այդ շահույթը հավասարապես բաշխվի իրաքցի սուննի-

ների, շիաների և քրդերի միջև: Միաժամանակ բողոքի ալիք է բարձրացրել Իրաքի նախկին նախագահ Սադդամ Հուսեյնի ԲԱԱՍ կուսակցության գործունեության կասեցումը և հետագա արգելքը հիմնական օրենքով, սահմանադրորեն:

Թեև Իրաքում բնակվող շիաները և քրդերը միասին կազմում են երկրի ազգաբնակչության 80%-ից ավելին, սակայն Սահմանադրության նախագիծը առաջին ընթերցմամբ մերժվեց և միայն երկար քննարկումներից հետո արժանացավ խորհրդարանի հավանությանը, նշենք նաև որ սուննիները այդպես էլ չենթարկվեցին գործադրվող ճնշումների ազդեցությանը և իրենց ստորագրությունը հրաժարվեցին դնել Սահմանադրության նախագծի տակ: Պետք է նկատի ունենալ նաև այն հանգամանքը, որ Իրաքի ամենաքիչը երեք նահանգներում ընտրողների երկու երրորդի դեմ արտահայտվելու դեպքում Սահմանադրությունը կարող է հայտնվել ձախողման լուրջ վտանգի տակ: Մանավանդ, որ սուննիները շարունակում են մասնակցել Իրաքի քաղաքական գործընթացներին:

Մինչ այդ, Իրաքում ուժեղացվում է ԱՄՆ-ի ռազմական ներկայությունը: Հոկտեմբերի 15-ին Իրաքում կայանալիք Սահմանադրության հանրաքվեն և դեկտեմբերին նախատեսված համընդհանուր ընտրությունները կազմուպատրաստ դիմավորելու նպատակով Պենտագոնը ուժեղացնում է Իրաքում ամերիկյան զորքերի դիրքերը:

ԱՄՆ-ի Պաշտպանության նախարար Դոնալդ Ռամսֆելդի կարգադրությամբ 2005թ. օգոստոսից Իրաք են ուղարկվում 82-րդ օդադեսանտային դիվիզիայի 1500 զինծառայողներ: Ռոյթեր գործակալությունը նշում է, որ նրանք կմիանան Իրաքում արդեն տեղաբաշխված ամերիկացի 138 հազար զինծառայողներին և այնտեղ կմնան մոտ 4 ամիս:

Գործակալության տվյալներով Իրաքում ամերիկյան զորքի թվակազմը կպտրդ է հասնել 160 հազարի: Ուղարկվող նոր զորախմբերը կոչված են զսպելու Իրաքում ահագնացող բռնությունների ալիքը, ինչպես նաև վնասազերծելու ահաբեկչական վտանգի հայտնի օջախները: Այդ նոր զորախմբերի Իրաք մեկնումից առաջ ԱՄՆ նախագահ Ջորջ Բուշը Այդահոյի նահանգի Նամպա քաղաքում ազգային գվարդիայի զինծառայողների և նրանց ընտանիքների առջև ելույթ ունենալով հայտարարեց, թե ԱՄՆ-ն ավարտելու է Աֆղանստանում և Իրաքում սկսած իր գործը:

«Քանի դեռ նախագահ եմ, մենք կմնանք Աֆղանստանում և Իրաքում, կպայքարենք ահաբեկչության դեմ և կհաղթենք», ընդգծեց Բուշը, որի խոսքերը մեջբերում է RFI ռադիոկայանը[11]:

Փաստորեն հաստատվում է 2005թ. մայիսի 18-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշի երկրորդ նախագահական ժամկետի գլխավոր խնդրի իր իսկ պատկերացման մասին վարվելակերպը, ինչի մասին նա մանրամասն տեղեկացրեց Վաշինգտոնում միջազգային հանրապետական

ինստիտուտում ունեցած ելույթի ժամանակ: Այստեղ հանդես գալով, նա նշել է, որ իր պաշտոնավարման անցյալ տարիների փորձը իրեն համոզել է, որ վարչակարգերի տապալումը զինված ներխուժման միջոցով ավելի քիչ արդյունավետ է, եթե ուշադրություն դարձնենք և հաշվի առնենք այդ երկրի և հասարակության հետագա վերակառուցման անհրաժեշտությունը, համեմատած տնաբույծ հեղափոխությունների հետ:

ԱՄՆ-ի նախագահի այս ելույթում շատ հետաքրքիր տվյալներ են ամփոփված: Պարզվում է, որ տնաբույծ հեղափոխության հիմքում ժողովրդական ապստամբությունները ավելի էժան են նստում, այսպես Աֆղանստանում և Իրաքում 2001թ. սկսած Վաշինգտոնը ծախսել է մինչև 300 մլրդ ԱՄՆ դոլար, իսկ այդ նույն ժամանակահատվածում դեմոկրատիայի թավշյա աջակցության նպատակով՝ ընդամենը 4.6 մլրդ - դոլար: Նա առանձնակի նշել է, որ նման հեղափոխությունները ձեռնտու են նրանով, որ չեն պահանջում վերստին ստեղծել պատերազմի հետևանքով ավերված պետական ղեկավարման կառուցվածքները[12]:

Այս անդրադարձը հաստատում է նման կարգի այն լուրջ խնդիրները, որոնք ծառացել են ԱՄՆ-ի իշխանությունների առջև Իրաքում:

Իրաքում ԱՄՆ-ի վարած պատերազմի հետևանքով ավերված պետական ղեկավարման կառուցվածքների վերականգնման դժվարությունների մասին է խոսում Իրաքում սահմանադրական գործընթացի պատկերը:

ԱՄՆ-ի պաշտպանության նախարար Դոնալդ Ռամսֆելդի վկայությամբ և կանխատեսումներով՝ Իրաքը չի խաղաղվի ևս 12 տարի: Նրա կարծիքով՝ Իրաքում ընդդիմությունը կշարունակվի դեռևս 5-ից 12 տարի, սակայն ապագայում պատերազմը կվարեն արդեն ոչ թե ամերիկյան և արտասահմանյան ուրիշ երկրների զորքերը, այլ տեղական զինված ուժերը: Առայժմ պարտիզանների գործողությունները կարող են ակտիվանալ տարվա վերջին նախատեսված Սահմանադրության ընդունման և երկրի մշտական կառավարության ստեղծման նախաշեմին:

Քոնության հնարավոր ճողփյունը կանխելու նպատակով, ԱՄՆ-ի զինված ուժերի հրամանատարությունը ծավալել է ակտիվ երկխոսություն սունի մարտիկների հետ:

Այս խոստովանությունը հաստատել է նաև ամերիկյան զորքերի կենտրոնական հրամանատարության ղեկավար գեներալ Ջոն Էբզեյդը:

Փաստորեն, ընդդիմության ուժերի հետ երկխոսությունը հանդիսանում է այն կամպանիայի մի մասը, որի նպատակն է սեպ խրել իրաքյան ապստամբների և արտասահմանցի վարձկանների միջև:

Միջազգային զանգվածային լրատվամիջոցներով նույնպես տեղեկություն է հաղորդվել այն մասին, որ ամերիկյան ռազմական ուժերը դեռևս 2005թ. հունիսին կրկնակի անգամ հանդիպել են Իրաքի սունի ապստամբների ներկայացուցիչների հետ:

«Ֆոկս-Նյուս» հեռուստաալիքի կազմակերպած իր հետ հարցազրույցում, Ռամսֆելդը այս հարցի շուրջ հայտարարել է, որ իրականում «շփումները բավական շատ են եղել» և պարզաբանել է, որ իրենց խնդիրն է ներգրավել իրենց շուրջն այն մարդկանց, որոնք պատրաստ են աջակցել քաղաքական գործընթացին Իրաքում: Նա նշել է, որ նման գործողությունների նպատակն է անցկացնել հստակ սահմանազատում՝ ընդդիմության ուժերի ջոկատների, որոնք վարում են սովորական մարտական գործողություններ և այն մարտիկների միջև, որոնք պայքարներ են կազմակերպում, մահապարտ տեռորիստներ են[13]:

Իրաքում մահապարտ տեռորիստների գործողությունների արդյունքում 2005թ. միայն մայիս-հունիս ամիսների ընթացքում զոհվել է 1,2 հազ. մարդ[14]:

Այս տվյալները պատահական չեն, քանի որ 2005թ. հունվարին անցկացված խորհրդարանական ընտրություններից հետո, օկուպացիոն ուժերի և ապստամբների միջև մարտերը Իրաքում նոր ուժով ծավալվեցին:

Վկայակոչելով ամերիկյան զինվորական հրամանատարության պաշտոնական ներկայացուցչին ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ը հաղորդում է, որ Իրաքում ամեն օր մոտ 70 ահաբեկչություն է իրականացվում: Դրանց մեջ կան բազմաթիվ իրաքցի խաղաղ բնակիչներ, կանայք և երեխաներ: Մեծ թիվ են կազմում նաև զոհված ամերիկացի զինծառայողները: Միայն մայիսին Իրաքում զոհվել են 77 ամերիկացի զինծառայողներ:

Հակահիրաքյան պատերազմի սկզբից ի վեր սպանված ամերիկացիների թիվը հասել է 1658-ի: Վիրավորների թիվը գերազանցել է 12630-ը: 2005թ. մայիսի տվյալներով Իրաքում տեղաբաշխված ամերիկացի զինծառայողների թիվը կազմում է 139 հազ.: Այդ նույն ամսվա ընթացքում Իրաքում զոհվել են նաև 600-ից ավելի իրաքցիներ, ինչպես նոր բանակի զինծառայողներ և ոստիկաններ, այնպես էլ խաղաղ բնակիչներ[15]:

Բնական է, որ Իրաքի սունիի մահմեդականները ձգտում են ավելի լայն մասնակցություն ունենալ երկրի Սահմանադրության խմբագրական աշխատանքներին, ինչը այդպես էլ նրանց չբավարարեց:

2005թ. մայիս-հունիս ամիսներին հաղորդվում էին Իրաքի հյուսիս-արևմուտքում շարունակվող մարտերի մասին: Ամերիկյան հրամանատարությունը հայտարարել է, որ Սիրիայի սահմանի մոտ իրաքցի ապստամբների դեմ ծավալված գործողությունների ընթացքում հունիսի 8-ին, չորեքշաբթի օրը սպանվել են 4 ամերիկացիներ, ձերբակալվել են 70 կասկածյալներ: Իսկ Ֆրանսպրեսի տվյալներով, այդ նույն շրջանում առևանգվել են 22 իրաքցի զինծառայողներ: Նրանք գերի են տարվել Ռավա քաղաքի մոտակայքում գտնվող իրաքյան բանակի ռազմակայանից ոչ հեռու, անհայտ զինյալների հարձակման հետևանքով: Նշված է,

որ բոլոր այդ պատանդները շիա մահմեդականներ են[16]: Ինչը վկայում է, որ դա կարող է լինել սուննիների ձեռքի գործը:

Իրաքի նոր Սահմանադրության հաստատման նախաշեմին, ԱՄՆ-ի նախագահ Բուշը խոստովանել է, որ Ամերիկան առաջիկա ժամանակներում կարող է բախվել Իրաքի ընդդիմադիրների առավել դաժան հակազդեցությանը: «Մեր երկիրը Իրաքում իրականացնում է բարդ առաքելություն, և մենք կարող ենք սպասել ավելի կատաղի ընդդիմադրության առաջիկա շաբաթների և ամիսների ընթացքում», ասել է նա ամերիկյան ռադիոյով իր երկրի ժողովրդին հասցեագրված ուղերձում:

Եվ, կարծես, ի հաստատումն Բուշի այս կանխատեսումների, Իրաքի հյուսիսում Մոսուլ քաղաքի ոստիկանական շտաբում տեղի ունեցած հերթական պայթյունը երկար սպասել չտվեց: Արդյունքում երեք մարդ զոհվեց, 14 մարդ ստացավ տարբեր աստիճանի մարմնական վնասվածքներ, հաղորդում է Ռեյթեր գործակալությունը[17]:

Նման մահաբեր գործողությունները Իրաքում այս ժամանակահատվածի համար դարձել են հատկանշական երևույթ: Այսպես հուլիսի 11-ին Իրաքում, Բաղդադից հյուսիս-արևելք գտնվող Հալիս քաղաքի մուտքի բլոկպոստի վրա իրականացրած տեռորիստական գործողության արդյունքում, զոհվեցին 8 իրաքցի զինծառայողներ: Նման կարգի դիմադրության հարձակումները այդ շաբաթվա հանգստյան օրերին, խլեցին ավելի քան 50 մարդու կյանք[18]:

Սիաժամանակ Սահմանադրական գործընթացներում ընդդիմադիրների պայքարը հանգեցրեց Իրաքում գործող դիվանագիտական ծառայողների խոցելիությանը: 2005թ. հուլիսի 5-ին Իրաքում Բաղդադի դիվանագիտական ներկայացուցչության ղեկավարը ստացավ վնասվածքներ, անհայտ մարդկանց զինված հարձակման հետևանքով: Դեպքը կատարվեց էլ-Մանսուր հեղինակավոր շրջանում, ուր տեղակայված են դիվանագիտական առաքելություններ և արտասահմանյան ընկերությունների օֆիսներ: Նույն օրը հրաձգության հարվածների ենթարկվեց Պուկիստանի դեսպանատան ներկայացուցիչը[19]:

Իրաքում 2005թ. հուլիսի սկզբին Եգիպտոսի դեսպան Իհաբ Շերիֆը առևանգվեց գրոհայինների կողմից: Նրան մեղադրեցին ամերիկացիների հետ գործակցելու մեջ և մահապատժի ենթարկեցին: Հուլիսի 21-ին Բաղդադում առևանգվեցին ալժիրցի 2 դիվանագետներ:

Մեկնաբանների կարծիքով, իրաքցի գրոհայինները դիվանագետներին թիրախ են դարձնում միջազգային ընկերակցության կողմից Իրաքի նոր կառավարության ճանաչմանը խանգարելու նպատակով: Ընդ որում շատ հարձակումներ իրականացվում են քաղաքացիական վայրերում՝ այսպես, ականատեսների վկայությամբ, ալժիրցի դիվանագետների առևանգումը իրականացվել է Բաղդադի արևմտյան մասում գտնվող

ռեստորաններից մեկի մուտքի մոտ: Առևանգիչները ռեստորանին մոտեցել են երկու ավտոմեքենաներով[20]:

Պակաս ակնհայտ և կարևոր չեն երկրի քաղաքական զարգացումների տեսանկյունից, նաև ներքին անհամաձայնությունները, որոնք շատ դեպքերում ստանում են զինված հակամարտությունների արտահայտում: Հայտնի է, որ Իրաքի ղեկավարությունը պաշտպանում է շիաների «Բադրի կազմակերպությանը», իսկ վերջինս էլ մեղադրվում է բազմաթիվ սուննիների սպանության մեջ: Թեև 2005թ. մայիսի վերջից հունիսի սկիզբը առևանգվել են 22 իրաքցի զինվորներ, Իրաքի նախագահ Ջալալ Թալաբանին և վարչապետ Իբրահիմ ալ-Ջաֆարին հանդես են եկել շիաների «Բադրի կազմակերպության» պաշտպանությամբ:

CNN հեռուստաընկերությունը մեջբերում է Թալաբանիի այն խոսքերը, թե շիա գրոհայինները և քրդերի զինված կազմավորումները Իրաքի ազատագրման հերոսներ են և երկրի հավատարիմ զավակներ[21]:

Փաստորեն Իրաքի ներկայիս ղեկավարությունը ներկայացնում է այն ուժերին, որոնք իր հիմնական հենարանն են և որոնք կյանքի են կոչել հենց այդ իշխանությանը: Մանավանդ որ «Բադրի կազմակերպությունը» որպես քաղաքական շարժում ընդամենը երկու տարվա կենսագրություն ունի: Սակայն չմոռանանք, որ անցյալում այն կոչվում էր «Բադրի բրիգադներ», լինելով Իրաքի իսլամական հեղափոխության գերագույն խորհրդի զինված թևը՝ որպես շիա իրաքցիների ամենաազդեցիկ կազմակերպություն:

Նախագահ Թալաբանին մերժել է «Բադրի կազմակերպությանը» հասցեագրված մեղադրանքները, դրանք համարելով անհիմն ամբաստանություն: Միաժամանակ Իրաքի նոր նախագահը՝ շիաներին և քրդերին շնորհակալություն է հայտնել նախկին նախագահ Սադդամ Հուսեյնին ցույց տված դիմադրության համար, ինչը նպաստեց այդ վարչակարգի տապալման նպատակի իրագործմանը: Նշվում է, որ այդ կազմակերպությունն ուզում է էական դեր խաղալ Իրաքի անվտանգության ապահովման գործողություններում, իսկ սուննիները ձգտում են ավելի լայն մասնակցություն ունենալ երկրի Սահմանադրության խմբագրման աշխատանքներում[22]:

Այդ խմորումները Իրաքի նոր Սահմանադրության ընդունման նախաշեմին կազմում են իրադարձությունների մի ամբողջ շղթա, գնալով դժվարացնելով նաև երկրի իրավապահների աշխատանքը: Մամուլում հաճախակի են դառնում տեղեկությունները գրոհայինների հարձակումների մասին զինծառայողներով տեղակայված վայրերում, որոնք ուղեկցված են ծանր հետևանքներով:

2005թ. հուլիսի 19-ին Իրաքի տարբեր շրջաններում իրականացված մի քանի հարձակումների արդյունքում զոհվել է ավելի քան 15 մարդ՝ հիմնականում ոստիկաններ և զինծառայողներ: Միաժամանակ,

տեղեկություն է տպագրված նաև այն մասին, որ Իրաքում ԱՄՆ-ի Ռազմական ուժերի հրամանատարությունը հրաման է տվել ձերբակալել Քուրդսաանի բանվորական կուսակցության առաջնորդներին[23]:

Այդ նույն մթնոլորտը շարունակվեց նաև հաջորդ օրերին: 2005թ. հուլիսի 20-ին Բաղդադում զինակոչային տեղամասի մոտակայքում իրականացված ուժեղ պայթյունի հետևանքով զոհվել է ամենաքիչը 10 մարդ և 20-ը ստացել են վնասվածքներ:

Սուննիները, որոնք մասնակցում էին Իրաքի նոր Սահմանադրության նախապատրաստման հարցերով ստեղծված Հատուկ Հանձնաժողովի նիստերին, ստիպված էին հեռանալ այդ հանձնաժողովից, քանի որ հենց այդ օրերին՝ 2005թ. հուլիսի 19-ին, երեքշաբթի օրը իրենց երկու գործընկերները սպանվեցին անհայտ մարդասպանների արձակած հրազենային կրակոցներից[24]:

Ընդհանրապես, այս ժամանակահատվածը մի յուրօրինակ քննություն է ոչ միայն Իրաքի համար, թե ինչպես է փլուզված երկիրը վերաբերվում իր սեփական խնդիրներին, նաև կոալիցիոն ուժերի համար, որոնք հայտնվել են աննախադեպ իրադրության մեջ, ինչպես նաև միջազգային կազմակերպությունների համար, առաջին հերթին ՍԱԿ-ի, որը անդամ պետությունների հետ գործ ունի:

Տեսադաշտում պարզ պատկեր է, թե ինչպես Իրաքի Սահմանադրությունն ընդունելու փաստը որոշակի կատալիզատորի դեր է կատարում կոալիցիոն գլխավոր ուժերի համար:

Պատահական չէ, որ Իրաքի նախագահ Ջալալ Թալաբանին մեղադրում է վարչապետ Իբրահիմ ալ-Ջաֆարիին իշխանությունը ուզուրպացնելու մեջ: Քուրդստանի լրատվական գործակալության տարածած հայտարարության մեջ, որի հեղինակն է նախագահ Թալաբանին, վարչապետ ալ-Ջաֆարիի հասցեին ասվում է, որ նա որպես երկրի կառավարության ղեկավար խախտում է շիաների և քրդերի միջև իշխանության տարանջատման մասին իր լիազորությունները: Թալաբանին լինելով ազգությամբ քուրդ, մեղադրում է վարչապետին՝ մի շարք ազդեցիկ նախարարական պաշտոնները իր յուրային շիաների միջև բաշխելու շարժառիթով[25]:

Այդ նույն ժամանակահատվածում գնալով ավելի հաճախակի են դառնում սեփական ուժերը վերագնահատող խոստովանությունները կոալիցիոն ուժերի կողմից:

Ինչպես հաղորդում է «Նյու Յորք Թայմսը» Պենտագոնի ղեկավարությունը մտադիր է 2006թ. գարնանը Իրաքում տեղակայված իր զինծառայողների թիվը նվազեցնել 20-30 հազարով: 2005թ. օգոստոսի տվյալներով՝ ըստ այդ հրապարակման, Իրաքում ԱՄՆ-ի բանակի զինվորների թիվը 138 հազար է: Իսկ 2005թ. դեկտեմբերին երկրում նախատեսված Ազգային ասամբլեայի ընտրությունների անցկացման առիթով

այդ թիվը ժամանակավոր կավելանա և ամերիկյան ավելի քան 160 հազար զինվորներ կտեղակայվեն Իրաքում[26]:

Մեծ Բրիտանիան նույնպես մտադիր է իր զորքերի գերակշռող մասը դուրս բերել Իրաքից: Համաձայն «Սանդեյ մեյլ» բրիտանական թերթի լրագրողների հայթայթած գաղտնի փաստաթղթի, որը կրում է «Իրաքում իրադարձությունների զարգացման տարբերակներ» վերնագիրը, Մեծ Բրիտանիայի պաշտպանության նախարար Ջոն Ռիդը վարչապետ Թոնի Բլերին հորդորում է Իրաքից վերադարձնել 8500 բրիտանացի զինվորների առաջիկա երեք ամիսների ընթացքում, իսկ մնացյալ 3000 զինծառայողներին դուրս բերել հաջորդ 6 ամսվա ընթացքում:

Այդ գաղտնի փաստաթղթում նշվում է նաև, որ բրիտանական զորքն Իրաքից հանելու որոշումը խաչ կքաշի ամբողջ կոալիցիայի վրա, քանզի Մեծ Բրիտանիայից հետո Իրաքը կարող են թողնել ԱՄՆ-ի Գլխավոր դաշնակից նաև այլ երկրներ:

Հիշյալ փաստաթուղթը առաջին իրական ապացույցն է, որ բրիտանացիները որոշել են Իրաքում լքել ամերիկացիներին:

«Մտադիր ենք 2005թ. հոկտեմբերին իրաքցիներին հանձնել ալ-Մուտանայի և Մայսանի նահանգների վերահսկողությունը: Բրիտանացիների վերահսկողությանը ենթակա մյուս երկու նահանգներն իրաքցիներին կհանձնվեն 2006թ. ապրիլին», - նշված է փաստաթղթում[27]:

Այս նշված պետությունների օրինակին հետևելու միտում ունի նաև Իտալիան, դատելով Շոտլանդիայում 2005թ. հուլիսի 8-ին ավարտված «Մեծ ութնյակի» գագաթաժողովում Իտալիայի վարչապետ Սիլվիո Բեռլուսկոնիի այն հայտարարությունից, համաձայն որի՝ նույն տարվա սեպտեմբերից իր երկիրը սկսելու է Իրաքից 300 իտալացի զինծառայողների դուրս բերումը, վերջնական որոշումն այդ մասին վերապահելով «անվտանգության պայմաններից» կախվածության գործոնին[28]:

Հենց այդ նույն օրերին տեղեկատվություն տարածվեց այն մասին, որ տասնմեկ բրիտանական զինծառայողներ պետք է կանգնեն դատարանի առջև իրենց կատարած հանցագործությունների մեղադրանքով, որոնք իրականացրել են Իրաքում 2003թ. զինծառայության ընթացքում: Այդ հանցագործությունների թվում է նաև երկու անմեղ մարդկանց սպանություն, քաղաքացիական անձանց կազմից[29]:

2005թ. հոկտեմբերին Իրաքի Սահմանադրության ընդունման հանրաքվեից քիչ անց նախատեսված Իրաքի նախկին նախագահ Սադդամ Հուսեյնի դատավարությունը նույնպես որոշակի հանգուցալուծումների առիթ տվեց: Նրա փաստաբան Իսսամ Գազզուտին հայտարարել է, որ իրենք մասնակցում են ոչ լիարժեք դատական պրոցեսի: Սադդամ Հուսեյնին մեղադրում են մի շարք հանցագործությունների մեջ:

«Իզվեստիա» թերթի թղթակցի այն հարցին, թե «Ինչու՞ է դատավարությունը սկսվում հենց այդ ժամանակ: Չէ՞ որ ամերիկյան ադմի-

նիստրացիայի ներկայացուցիչները դեռ քիչ առաջ հավաստիացնում էին, որ Սադդամի դատավարությունը չպետք է իր ժամանակացույցով համընկնի Իրաքի Սահմանադրության հանրաքվեի հետ, որը պետք է ավարտվի օգոստոսի կեսերին: Ամերիկացիները մտավախություն ունեին, որ Սադդամի դատավարությունը կառաջացնի միջկրոնական բախումներ: Ստացվում է, որ դրանից այլևս չե՞ն երկյուղում»:

Սադդամ Հուսեյնի փաստաբան Իսսամ Գազզաուին այդ հարցին պատասխանել է՝ «Այդ ամենը մեծ հանելուկ է, չեմ կասկածում, այդ թվում նաև հենց իրենց՝ դատավորների համար: Գլխավոր խնդիրը Սադդամ Հուսեյնի գործով հատուկ տրիբունալի լրիվ կախվածությունն է ամերիկացիներից, այնպես որ ոչ միայն վերջնական որոշումները, այլ անգամ այդ տրիբունալի գործողությունների ծրագիրը մնում են անկանխատեսելի»[***]:

Այդ հարցազրույցը «Իզվեստիա» թերթում տպագրվել է 2005թ. հուլիսի 20-ին, դրանից հետո որոշ վտավախություններ եղան կապված Իրաքի Սահմանադրության նախագծի քննարկումների ժամկետի հետ, քանի որ առաջին քննարկմամբ այն մերժվեց: Սակայն նշված հարցադրումը և դրա պատասխանը որոշակի հետաքրքրություն են ներկայացնում: Մանավանդ որ իրականում դեռ մինչև 2005թ. օգոստոսի վերջը Իրաքի Սահմանադրության կազմողները վիճում էին պետության կառավարման, իսլամի դերի, կանանց իրավունքների և նավթի վաճառքից ստացվող շահույթի բաշխման հարցերի շուրջ: Օգոստոսի 15-ին նախատեսված նախագծի հաստատումը օգոստոսի 28-ին, այդպես էլ բավարար չափով չգոհացրեց երկրի բոլոր շահագրգիռ ուժերին հավասարաչափ կերպով:

«Նոր Հիմնական օրենքում կարտացոլվեն և՛ շիաների, և՛ սուննիների և՛ քրդերի կարծիքները: Իրաքում վերջապես դեմոկրատիա կլինի, - հայտարարել է Հատուկ հանձնաժողովում շիաների նախագահ Ալի ալ-Դաբբահը: Նա ավելացրել է, որ նախկինում ամեն ինչ այլ ձևով էր ընթանում: Սադդամ Հուսեյնը անձամբ է գրել Սահմանադրությունը, և ինքը ներկայացնում էր օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունը մեկ դեմքով»[31]:

Իրաքի նոր Սահմանադրությունը թվով յոթերորդն է լինելու Իրաքի վերջին 84 տարիների պատմության մեջ: Այդ Սահմանադրության նախագծի հաստատմանը կոչված Սահմանադրական Հատուկ հանձնաժողովի կազմը 71 հոգուց էր բաղկացած՝ 15 սուննիներ, 15 քրդեր, 28 շիաներ և մնացած 13-ը՝ առանձին կուսակցությունների, շարժումների էթնիկ խմբերի ներկայացուցիչներ են: Կանանց ընդհանուր թիվը Հատուկ հանձնաժողովում 9-ն է: Պարզվում է, որ կանայք Իրաքում ակտիվ վերաբերմունք են ցուցաբերում Սահմանադրության հարցերում:

«Նրանք մեզ մոտ ամենաակտիվն են: Ցանկանում են ստանալ այնպիսի իրավունքներ, ինչպիսիք ունեն Արևմուտքում գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչները», իրաքցի կանայք մտավախություն ունեն, որ նոր Սահմանադրությունը բացառապես կհենվի իսլամի նորմերի վրա: «Այդ դեպքում կանայք տղամարդկանց համեմատությամբ ավելի քիչ իրավունքներ կունենան, օրինակ՝ ժառանգության վտխանցման կամ ապահարզանի դեպքում», - ասել է Իսլամական իրավունքի բրիտանական ուսումնասիրության կենտրոնի փորձագետ, «Ֆեմինիզմը և իսլամը» գրքի հեղինակ Մաի Յամանին»[32] «Իզվեստիա» թերթի թղթակցին:

Մինչ Ջորջ Բուշի ադմինիստրացիան ստիպված էր սկսել նոր հետաքննություն կապված Իրաքում ամերիկյան զինվորականների չարաշահումների հետ, այս անգամ խոսքը Իրաքի նախկին նախագահ Սադդամ Հուսեյնի լուսանկարների շարքի մասին է, որոնք պատկերում էին նրան ԱՄՆ-ի հսկողության տակ գտնվող Բաղդադի մոտ տեղակայված բանտում[33]:

Նախագահ Բուշը փորձել է դեպքի առիթով զարմացած հասարակությանը հանգստացնել, ասելով՝ «Ես չեմ կարծում, որ այդ լուսանկարների հրապարակումը իրաքյան խորհրդարաններին կստիպի իրագործել նոր հանցագործություններ»: Ըստ Պենտագոնի ներկայացուցիչների, այդ լուսանկարները ունեն մեկ տարվա վաղեմություն՝ կատարված են մոտավորապես 2004թ. հունվարից հունիս ընկած ժամանակահատվածում: Սադդամ Հուսեյնը այդ ժամանակահատվածում գտնվում էր ԱՄՆ-ի զինվորականության ձեռքում /նրան ձևականորեն էին հանձնել իրաքցիների հսկողությանը՝ 2004թ. հուլիսին/: Դա նշանակում է՝ նրա վրա տարածվում էր Ժենյան կոնվենցիայի համապատասխան հոդվածը ռազմագերիների իրավունքների մասին, համաձայն որի արգելվում է հրապարակել գերիների անձնական կյանքի մասին որևէ նյութ:

Դեպքի առիթով՝ Բուշի առաջին հայտարարությունից երկու ժամ անց, Սպիտակ տան մամլո քարտուղարի տեղակալ Թրենթ Դաֆֆին ընդունեց, որ այդ լուսանկարների հրապարակումը ամերիկյան զինվորական կանոնադրության և Ժենյան կոնվենցիայի կոպիտ խախտում է: «Ես կարծում եմ, որ մեզ կարող են սպասվել լուրջ հետևանքներ», - ասաց նա, շարունակելով, որ ամերիկյան նախագահը կատարվածը ծանր է ընկալել և պահանջում է անցկացնել ամենամանրամասն հետաքննություն[34]:

Այդ լուսանկարները միաժամանակ հայտնվել էին բրիտանական «Սան» և ամերիկյան «Նյու Յորք վտստ» թերթերի էջերում, որոնք պատկանում են նույն սեփականատիրոջը՝ մեդիա-մագնատ Ռուպերտ Մերդոկին:

ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը հարմար առիթ էր փնտրում ամերիկացիներին հիշեցնելու համար, որ իրենց երկիրը գտնվում է պատե-

բազմական վիճակում: «Մենք գանվում ենք պատերազմական վիճակում և սա հանդիսանում է դրա վշտալի հետևանքը», - ասաց նա Իրաքում 2005թ. օգոստոսին զոհված 14 ծովային հետևակայիններին հրաժեշտի արարողության առիթով իր ելույթում, Դալլասի մերձակայքում:

Ամֆիբիա զրահամեքենան պայթել էր Եփրատի հովտում ռազմական գործողություն իրականացնելիս, ճանապարհին տեղադրված ռումբից: Դա ամերիկյան զինուժի ամենամեծ կորուստների շարքում է. սկսած 2003թ. մարտից Իրաքում զոհված զինծառայողների թիվը հասնում էր 1820-ի[35]: Իրաքում զոհված ծովային հետևակայինների թիվը այդ վերջին մեկ շաբաթում կազմում էր 21 մարդ: Իսկ զոհվածների մայրերը համոզված էին, որ իրենց որդիները իզուր են զոհվում և պատասխան էին պահանջում՝ «Իրաքը Ամերիկայի համար վտանգ չէր ներկայացնում, և մեր որդիները անհասկանալի է, թե հանուն ինչի են մեռնում», - ասում էր որդեկորույս Սինդի Շահանը Ջորջ Բուշի նախագահական տեխասյան ռանչոյի մոտ Կրոֆորդում կայացած իմպրովիզացված ցույցի ժամանակ, որի մասնակիցները ամերիկյան զոհված զինծառայողների մայրերն էին[36]: Այդ արարողությունը համընկեց ամերիկյան «Նյու Ուիկ» հանդեսի մի հրատարակմանը, խասարակական հարցման տվյալների մասին, համաձայն որի ամերիկացիների մեծամասնությունը՝ 61%-ը չի սատարում Բուշի ռազմավարությանը Իրաքում: Սա Իրաքում ԱՄՆ-ի վարած պատերազմի սկզբից մինչ այժմ ամենացայտուն ցուցանիշն էր[37]:

* * *

Լուսաբանման ենթական նշված ժամանակահատվածը Իրաքում քաղաքական բարդ հագեցվածությամբ թելադրում էր համապատասխան գործունեություն՝ ուրեմն և ադեկվատ դիրքորոշում ՍԱԿ-ի համապատասխան կառույցների կողմից: ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի նախագահի կողմից հաստատված փաստաթղթերի Իրաքին վերաբերվող մասի հիմնական ասելիքը հետևյալն է՝ ուժեղացնել աջակցությունը Իրաքին: Դրանցից մեկը ընդունված է 2004թ. մարտի 24-ի նիստի 4930 գրանցումով և կրում է՝ «Ուժեղ աջակցություն Միացյալ Ազգերի հսնձնախմբի կողմից Իրաքին ցույց արվող օգնությունը անհապաղ իրականացնելու մասին որոշմանը» վերնագիրը[38], որը նաև դիմումի տեսք ունի:

Հաջորդը՝ ՍԱԿ-ի ԱԽ նախագահի կողմից հաստատված փաստաթուղթը ընդունված է 2004թ. ապրիլի 27-ին կայացած 4953 նիստի արձանագրությամբ և կրում է «Ուժեղ աջակցություն Իրաքի հատուկ խորհրդականի ջանքերին» վերնագիրը[39]:

Ուշադրության արժանի այս կարևոր փաստաթղթերը իրենց բովանդակությամբ լինելով միջանցիկ չէին սահմանափակվում ընդունման ժամկետով և շարունակական բնույթ ունեցան: 2004թ. օգոստոսի 12-ի,

նիստի 5020 գրանցման համաձայն նշվում են նաև նախկին բանաձևերը՝ 1500 /2003/, 14 օգոստոսի 2003 և 1546 /2004/, 8 հունիսի 2004: Այս հիմքի վրա ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը որոշում է կայացրել երկարաձգելու Իրաքին ցույց տրվող իր կազմակերպության օժանդակության առաքելությունը, նկատի ունենալով, որ ՄԱԿ-ը կարող է ղեկավար դեր խաղալ Իրաքի ժողովրդին և կառավարությանը ցույց տրվող օգնությամբ ձևավորելու համար այնպիսի ինստիտուտներ, որոնք կներկայացնեն օրինակելի կառավարություն: Այդ բանաձևի համաձայն Իրաքին ցույց տրվող օգնության առաքելության մանդատը երկարաձգվեց ևս 12 ամսով, հաշված իր ընդունման ժամկետից մինչև 2005թ. օգոստոս[40]: Նշվածը՝ վերջնաժամկետ չէ: Շարունակվեց նաև Իրաքի համար կարևոր «Նավթ պարենի դիմաց» ծրագիրը, որը ամենից վիճահարույցն է ՄԱԿ-ի համար իր հետևանքներով, որոնց մասին զանգվածային լրատվամիջոցները բազմիցս անդրադառնում են[41]: Այսուհանդերձ՝ նշված ժամանակահատվածի առանցքում մնում է Իրաքի նոր Սահմանադրության ընդունումը, դրան նախորդող գործընթացներով: ՄԱԿ-ը այդ ընթացքում ցուցաբերել է հստակ դիրքորոշում: «Նոր Սահմանադրությունը, իհարկե կլինի իրաքյան Սահմանադրություն, և իրաքցիները իրենք կորոշեն դրա ձևը: Խոսք անգամ լինել չի կարող իրաքցիների համար անընդունելի օտար գաղափարների և մոդելների մասին: Սակայն, եթե նրանք խորհուրդ հարցնեն /իսկ ես մտածում եմ, նրանք դրան կդիմեն/, մենք բավարար գիտելիքներ և փորձ ունենք, որոնցով կարող ենք կիսվել: Հոկտեմբերին, Սահմանադրության նախագծի համաձայնեցումից հետո, տեղի կունենա հանրաքվե, որը բոլոր իրաքցիներին հնարավորություն կտա արտահայտելու իրենց կարծիքը այդ առիթով: Մենք հույս ունենք, որ կարող ենք ընտրական հանձնաժողովի հետ համագործակցել հանրաքվեի կազմակերպման ընթացքում և դրան հաջորդող խորհրդարանական ընտրություններում այնպես, ինչպես մենք համագործակցեցինք նրա հետ վերջերս կայացած ընտրությունների նախապատրաստման ընթացքում և մինչև այժմ համատեղ աշխատում ենք արդյունքների մշակման և ստուգման վրա», - նշել է ՄԱԿ-ի Գլխավոր քարտուղար Քոֆի Անանը:

Դեռևս 2005թ. մարտի սկզբին նա հրապարակել է հետևյալ տվյալները՝ ՄԱԿ-ի հաստատությունները, հիմնադրամները և ծրագրերը, ընդհանուր թվով՝ 23, համատեղ աշխատում են երկրի վերակառուցմանն ուղղված միջազգային օգնությունը համակարգելու գծով: ՄԱԿ-ը հավանություն է տվել և ֆինանսավորել է ընդհանուր թվով 46 նախագծի՝ 494 միլիոն ԱՄՆ-ի դոլար արժողությամբ: Նա նշել է նաև, որ կարևորը ոչ թե ՄԱԿ-ի աշխատակիցների թիվն է, այլ որ Իրաքում իրենց աշխատանքի մեծ մասը՝ հանձնախմբի ուսուցանում, կոնսուլտացիոն աշխատանք, համակարգում, ֆինանսական միջոցների հոսքերի սպասարկում և այլն,

կարելի է իրագործել նաև երկրից դուրս, այսինքն պայման չե Իրաքում գտնվելը[42]:

Սույն հոդվածում օգտագործված նյութերի լուսաբանումը հաստատում է նաև, որ իրաքյան նավթի դերը գնալով ձեռք է բերում կարևոր նշանակություն ոչ միայն որպես տնտեսական գործոն, այլ նաև ԱՄՆ-Իրաք հակամարտության քաղաքական զարգացումներում ոչ պակաս բնութագրական շարժառիթ և կռվան: «Չիկագո Սան Թայմս» թերթը տեղեկացնում է, որ Կալիֆոռնիայում ռազմածովային բազայում սեպտեմբերի 1-ի իր ելույթում Բուշը հայտարարել է, որ ամերիկյան զորքերը պետք է Իրաքում մնան երկրի նավթային հարստությունները ահաբեկիչներից պաշտպանելու համար: Բուշի խոսքերով, եթե ալ-Զարքաուին և Բեն Լադենը տիրանան Իրաքին, ապա այնտեղ ահաբեկիչների պատրաստման նոր հենակետ կստեղծեն, իսկ նավթը կօգտագործեն իրենց չարագույժ ծրագրերի ֆինանսավորման նպատակով[43]:

KARINE SAMVELYAN

THE POLITICAL SITUATION IN IRAQ (JUNE 2004 – AUGUST 2005) AND THE POSITION OF THE UNITED NATIONS

The article deals with the analyses of the political sphere in Iraq in period of June 2004 – August 2005. This period was very intensive in Iraq: the reconstruction of national and local institutions; the preparations for direct elections; the process of active debates about the problems of the new Constitution etc.

The United Nations role in Iraq in this period – important factor.

The actions of the Security Council of the United Nations in Iraq included the democratic methods for just solve the very difficult political problems for this phase. The decision about the extention of UN Assistance Mission for Iraq is very important step. The Security Council having considered the report of the Secretary-Gencral of 5 August 2004 (S/2004/625) decides to extend the Mandate of the United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI) for a period of twelve months from the date of this resolution. United Nations should play a leading role in assisting the Iraqi pcople and government in the formation of institutions for representative government.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Տես՝ ՄԱԿ-ը մշակում է Իրաքի հետպատերազմյան կառուցվածքի ծրագիր, «Ազգ», 6, III, 2003, էջ 5:
2. Նույն տեղում:
3. Նույն տեղում:
4. Նույն տեղում:
5. Նույն տեղում:

6. Տես՝ Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. A/59/100, Distr: General 15 June 2004, Russian Original: English. с. 300, 243, 244, 245, 274, 275, 280, 292.
7. Տես՝ "Известия", 8 IV, 2005, с. 6.
8. Кофи Анан, Начать с чистого листа, "Известия", 2 III, 2005, с. 4.
9. Նույն տեղում:
10. Սուննիները կրկին դեմ են, «Հայկական ժամանակ», 30 VIII, 2005, էջ 7:
11. «Ազգ», 26, VIII, 2005, էջ 5:
12. "Независимая газета", 20 V — 21 V, № 98, 99, с. 6.
13. Նույն տեղում, 28, VI, 2005, № 129, էջ 8:
14. Նույն տեղում:
15. «Ազգ», 2 VI, 2005, էջ 5:
16. «Ազգ», 10 VI, 2005, էջ 5:
17. "Известия", 28 VI, 2005, с. 4.
18. "Независимая газета", 12 VII, 2005, с. 8.
19. Նույն տեղում, 6 VII, 2005, էջ 6:
20. «Ազգ», 23, VII, 2005, էջ 5:
21. Նույն տեղում, 10 VI, 2005, էջ 5:
22. Նույն տեղում:
23. "Независимая газета", 20 VII, 2005, № 148, с. 6.
24. Նույն տեղում, 21 VII, 2005, № 149, с. 6.
25. Նույն տեղում, 12 VII, 2005, № 140, с. 8.
26. "Известия", 8 VIII, 2005, с. 4.
27. «Ազգ», 12, VII, 2005, էջ 5:
28. Նույն տեղում:
29. "Независимая газета", 21, VII, 2005, № 149, с. 6.
30. "Известия", 20 VII, 2005, с. 1, 3.
31. Նույն տեղում, 11 VIII, 2005, с. 4.
32. Նույն տեղում:
33. Նույն տեղում, 23 V, 2005, էջ 4:
34. Տես՝ նույն տեղում:
35. Նույն տեղում, 5 VIII, 2005, էջ 6:
36. Նույն տեղում, 8 VIII, 2005, էջ 4:
37. Նույն տեղում:
38. S /PRST/ 2004/6, Strong support for decision to dispatch UN assistance team to Iraq, United Nations, Press Release, Security Council, SC/8293, 17 January 2005, Resolutions and Statements of the Security Council, 2004, p. 119.
39. Նույն տեղում, S /PRST/ 2004/11, Strong support for efforts of Special Adviser on Iraq, p. 124.
40. Նույն տեղում, S /RES/ 1557, Extension of UN Assistance Mission for Iraq, p. 73-74.
41. Տես՝ "Известия", 24 III, 2005, с. 3; 1 IV, 2005, стр. 3; 18 V, 2005, с.2.
42. Նույն տեղում, 2, III, 2005, էջ 4:
43. «Ազգ», 2 IX, 2005, էջ 5: